"U pretkrizno razdoblje ušli smo s devastiranom ekonomskom strukturom, odraz koje su visoki deficiti te rastući vanjski i unutarnji dug. Do izbijanja svjetske krize ništa se značajnije nije poduzelo da se ta struktura počne mijenjati, naprotiv, samo smo je okoštali. Pojava krize značajno je reducirala priljev inozemnog kapitala što je predstavljalo "okidač“ za urušavanje modela rasta. Zato bi do krize došlo i da nije bilo svjetske krize. Pojava svjetske krize suočila je zemlju s eksternim šokom u obliku smanjenja izvozne potražnje za robama i uslugama te izravnih stranih ulaganja, odnosno kriza je "uklonila“ osnovni faktor na kojem je bila temeljena ta ekonomija.

Trenutni efekti eksternog šoka bili su pad burze i gubitak financijske imovine, panika štediša i povlačenje depozita, zatvaranje financijskih tržišta za Hrvatsku. Bilo je i velikih nepoznanica oko ponašanja stranih banaka, a nije pretjerano reći da nam je prijetila opasnost od moratorija za vanjske obveze. Vlada i HNB tada su smatrali da se ne treba obratiti MMF-u, da iz krize mogu izaći vlastitim snagama i raditi ono što struka kaže da treba. HNB je promptno reagirao i oslobodio trećinu raspoloživih deviznih sredstava i ukinuo ostala ograničenja. Alternativa tome bila je obratiti se MMF-u. U sličnoj situaciji učinio bih opet isto, ali mislim da je to tada bila greška“, kazao je guverner.

„Odluke o nacionalnoj ekonomskoj politici donose se sada izvan zemlje i za korist drugih. Nacionalna ekonomija je “iskrivljena” jer njen pravac diktiraju vanjske potrebe, a ne njena autohtona logika. Nacionalna inicijativa je ugušena često do stupnja “industrijskog infaticida” - to jest, domaći industrijski razvoj je zaustavljen u interesu strane inicijative, koja dominira nacionalnom privredom. Napokon, autohotono stanovništvo je pauperizirano, uz izuzetak takozvane comprador klase - lokalnih grupa koje postaju zastupnicima strane inicijative. To gledište na učinke prodiranja kapitalizma sjajno je sažeto u frazi koju je skovao Andre Gunder Frank, i sam značajan teoetičar ovisnosti - “razvoj nerazvijesnosti” (“development of underdevelopment”). Drugim riječima, nerazvijenost Trećeg svijeta nije stanje koje prethodi dolasku međunarodnog kapitalizma u te zemlje, već je prije stanje što ga taj međunarodni kapitalizam proizvodi, i to nužno.» [1]

Ova današnja, naša, nacionalna gospodarska, očito, i društvena kriza nije priča stara nekoliko mjeseci, nekoliko godina; ona je rezultat neoliberalističke politike koja svoje „rođenje“ ima 4. Listopada 1993. Godine. Ona bi trebala, ako se kuni ne dogodi pokliznuće, slijedeće godine postati punoljetna. Međutim, građani hrvatske, neopravdano, smatraju da kriza traje već 119 godina mjereći proteklih sedamnaest goidna „pasjim metrom“. Neopravdano zato jer smo proteklih sedamnaest godina živili iznad svojih mogućnosti. Trošili smo, trošili smo, kao u onom

vicu o Muji dok ga nije njegova poslovna banka pozvala i saopćila mu da je izdanje čeka bez pokrića kažnjivo djelo, s jedne strane, i, da banka nema novaca, s druge strane. Naš dobar Mujo je spremno ponudio svojoj banci ispisati ček kako bi banka riješila problem likvidnosti, jer neda Mujo svoju banku!

Stabilizacijski program, zapravo antiinflacijski program temeljen na šok terapiji, nije pretočen u razvojni i cijela priča se je svela na stabiliziranje cijena putem fiksnog tečaja „pa koliko košta da košta“, a koštalo je jako puno. Dinamiziranje potrošnje i izgradnja cestovne infrastukture impresionirala je manji dio građana koji su radili i dio građana koji su postali „institucionalni poduzetnici“ [2] . Nezaposleni, prijevremeni penzioneri šutili su jer je država (čitaj: vladajući ili veliki vođa) osiguravala kakvu takvu socijalnu pomoć, mirovinu. Ovoj grupi pripadali su također i katastrofičari koji su svojim izjavama, napisima kvarili idiličnu sliku. Kako su javna sredstva priopćavanja u funkciji kapital odnosa javnost je sve više hranjena „sapunicama“ kako bi se ispunilo „neznam što ću!“ vrijeme. Prodaja obiteljskog srebra, „ privilegij zaduživanja“ postala je naša svakodnevnica a da se pri tome nije vodilo računa kada će - a sigurno će - vjerovnici postaviti pitanje: do kada se gospodo mislite živiti na kredit?

Došla je svjetska financijska pa potom i kriza realnog sektora koja je najprije ignorirana od strane hrvatske vlasti da bi potom postala alibijem za našu krizu. I opet su se marginizirali katastrofičari jer je tu užasnu riječ izgovorio gospodin Vladimir Gligorov, ugledni ekonomist, član uglednog bečkog instituta. U svojoj knjizi „Refleksije jednoga Turanjca“ pozdravio sam taj događaj vjerujući da će se političari početi ponašati državnički. Da bih to podržao, kao okoštali katastrofičar, požurio sam s izjavom o potrebi stvaranja tzv. Velike koalicije, HDZ-a i SDP-a, što je od strane oporbe dočekano „na nož“ dok su vladajući šutili i čekali – neznam koga?

Odlazak premijera i dolazak premijerke nije rezultiralo promjenama u ekonomskoj politici. Počeo se spominjati MMF, ali Vlada i Centralna banka su se složili da mogu sami bez pomoći MMF-a rješiti gospodarsku krizu. Odahnuo sam jer iskustva pokazuju da MMF, WB i WTO uglavnom zemljama korisnicima njihovih usluga to čine na tragičan načinsa isto tako tragičnim posljedicama. Moje povjerenje u takvu odluku nije bilo bez osnova jer sam, tada kao i sada, mišljenja da je guverner Željko Rohatinski jedan od ponajboljih naših ekonomista sa iskustvima koja su više ne dobrodošla u ovoj našoj krizi, ili bolje rečeno, depresiji.

Jučerašnja izjava guvernera pokazuje da je netko imo „figu u džepu“ jer njegova izjava „da smo pogriješili“ vjerojatno prestavlja najavu „razvoda“ dojučerašnjih partnera. SDP je, sasvim razumljivo, ovu izjavu dočekao trijumfalno - neznam zašto? – ukazujući kako ova Vlada nije sposobna bilo što dobra učiniti. Kao što je poznato uvijek sam u oporbi kao zagriženi katastrofičar i nemam razloga braniti bilo koju pa ni ovu Vladu. Međutim, istine radi, valja reći da

se je ova kriza gradila sedamnaest godina - o čemu sam pisao i o čemu su pisali i drugi moralno-politički nepodobni katastrofičari – i nije korektno proglašavati ovu Vladu krivom za sve – „Neka visi Pedro“ jer ionako je učinila dosta grešaka i po tome se ne razlikuje od prijašnjih vlada. Naprosto želim reći da su se kumulirali negativni kumulatori i sada smo svjedoci sveopće krize o kojoj osim katastrofičara pred dvije ili tri godini nitko nije govorio, pri tome posebno mislim na političare.

Da bi se održala stabilnost kune morali smo platiti veliku cijenu, pa se može postaviti pitanje nije li poziv MMF-a istovremeno i najava napuštanja tečaja kune kao sidra što sam ustvrdio u svom izlaganju na XVII Međunarodnom znansvenom skupu: „Ekonomska politika – Učinci platne bilance na ekonomski razvoj“ [3] . „Krvna slika“ hrvatskog gospodarstva jasno pokazuje da je hrvatsko gospodarstvo ozbiljno bolesno. Ipak ma koliko dijagnoza bila ozbiljna mislim da bi liječnici, Vlada i Centralna banka, morali učiniti baš sve što je u njihovoj moći da izostave pomoć MMF-a. Reko bih da je to povijesna šansa da se, bez dramatičnih tenzija, pokrene hrvatsko gospodarstvo i vremenski razgraniče troškovi koji neće biti mali i koje ćemo svi plaćati. Guverner je pokazao dobru volju. Na redu je Vlada da učini isto. Bilo bi sjajno kada bi i Oporba slijedila Vladu. Umjesto politike i političara potrebni su nam državnici i borci za bolu i pravedniju Hrvatsku koja će dati šansu nadolazećoj generaciji naše djece i unuka. Naprosto, to valja jasno reći, napuštanje tečaja kune u ovom trenutku moglo bi imati dramatične posljedice pri čemu nije nevažno reći da su inozemni dug i višegodišnja nezaposlenost dio cijene koju smo platitli kako bi očuvali stabilnost cijena i tečaja kune. Da budem sasvim jasan rečeno ne znači da se zalažem za postojeću politiku tečaja kune. Rečeno naporosto znači da napuštanje fisknog tečaja zahtjeva prethodno učinkovito poduzimanja niza mjera kako se hrvatsko gospodartvo ne bi našlo u hiperinflaciji. Nije zabuna, rekao sam - hiperinflaciji.

---

[1] Berger, L. P eter (1995; 149 i150) “Kapitalistička revolucija”, Naprijed, Zagreb.

[2] U Zagrebu građani, u svom očaju, pričaju kako svaka ugledna „nstitucionalno poduzetnička“

obitelj koja drži do sebe ima nekog u Remetincu čije parkiralište za vrijeme posjeta izgleda kao parkiralište uglednog kluba čiji se članovi oblaće po posljednjoj modi.

[3] Objavljeno na ovim stranicama 26. Studenog 2010. Godine pod naslovom: „The Globalization of Poverty“